

על דעתה, וזאת לעומת עיתוני-ערב מסויימים. אף פעם לא היה לך הרגשה שהטלוויזיה מעמידה את עצמה כאלטרנטיבה לשילטון. אלא שלצערי, היום, מנסים לטפח את התחושה שמקלים קצת את המיפרשים, ושיש דברים שלא יפה לדבר עליהם בחברה טובה, כלומר, במהדורות החדשות, ושלא צריך לקלקל את האווירה.

ברור שזהו מצב חולף, אבל מה שכוואב לי הוא — וכאן אני חוזר לעניין השלום — שבעוד הטלוויזיה שיכילה בימי מילחמת יוסי'היפורים להביא את הרגעים האמיתיים של המלחמה, ולא את הרגעים הרומנטיים, הסנטימנטליים והפוקלוריסטיים שלה, הרי עכשיו אנחנו זכינו לקבל בעיקר פרשנויות פרשנויות לגבי כל אתנחתא בשתיקותיו של ראש-הממשלה, או לצילומים נוגעילב על טבוריהן של רקדניות-בטן מצריות. מה שמאד היה חסר זה העיסוק בבן-האדם עצמו, מצלמתו של הדוקומנטריסט, הצריכה לבוא בעיקבות מצלמתו של כתב-החדשות, שכן בלי מצלמה דוקומנטרית לא נבין כלל מה קורה בארץ מצריים.

במיוחד אתה משמש ככתב-צבאי, וכימים כתיקונם אתה פועל בציונים ובהפקת סרטים דוקומנטריים. אולי תפרט מעט את מעלתו של הסרט הדוקומנטרי, שעליו אתה מדבר?

תמיד נוח לדבר על הסרט שיעשה בעתיד, משום שכל מה שנעשה בעבר הוא כביכול כישלון, או לפחות לא מה שציפו שיהיה. אבל במבט לאחור אני חושב שהצלחתי לפחות בסרט אחד להביא בתמונה תחושה אמיתית של המציאות, מבלי להיות במישור של החדשות מצד אחד, ומבלי להיות סרט "מורשה" מהצד השני. ועל פי סרט זה אני מודד את עיסוקיו של הסרט הדוקומנטרי הישראלי. הכוונה היא לסרט סיפורים קצרים מהגבול הארוך. סרט שהיה בו אוסף של הרבה קטעים, של אחד מהם דמה, בפני עצמו, או לכתבת חדשות רעה, או לחיקוי עלוב של קטע בניקוי ראש. אבל הסך הכל, ובעיקר המעבר משיחה סנטימנטלית עם אלמנט-מילחמה לקטע על שטר צבאי מנופח, נתנו את התחושה המלאה של חיינו, לטוב ולרע.

היה קטע של בדרן במעון במעלה, המספר בדיחה מקאברית, וכל מי שראה זאת במסך חשב שזו "פגיעה במוראל", ושצריך להשמיד זאת כמו את מלכת האמבטיה. לעומת זאת היה שם קטע שהראה חיילים מקבלים מיכ"תנים מהבית, בתוך האבק, וזה היה עצוב יותר מעצוב. אבל כל מי שראה את זה על המסך צחק למראה החייל הקורא מיכתב מהמאמ, כאילו שזה היה קטן מתוך הגשש החיוני, ללמדך, שמשוה קורה לצילום הדוקומנטרי בדרך אל המסך, ולא את מה שהתכוונת — רואה הצופה.

יתפרסם בקרוב היומן כולו, אין לי ספק שמי שלא ידע את הזהות הלאומית של חברו, יחשוב שזה פרק חסר משיח' לוחמים.

לפני חצי שנה ניסיתי להקים קשר עם המישפחה הר מצרית, בתחילת נובמבר קיבלתי בעקיפין את הסכמתם לשתף-פעולה בפירסום היומן, ולאחר ארבע שנים קיבלתי תמונה פיטית של סמל מחמד מחמוד נאדה, יליד 1949 וכן אלכסנדריה, שנהרג במלחמת 73. עכשיו, לאחר שפרץ השלום, צילמנו את הרקע בסיפור חייו, וכן קטעים הצריכים להמחיש תיאורים והתבטאויות ביומנו.

פגשת באופן ישיר בבני מושפחתו?

אמר, אביו, אחיו וחבריו לנשק. זו מישפחה ענייה מאד. הבן שנהרג, שהיה הבכור, זכה בחינוך אוניברסיטאי. בעוד אחיו ואחיותיו יצאו לעבוד כבר בילדותם. אני לא יודע אם הם שמחו לבואי, אם כי היו אדיבים ומאירי-פנים, ככל המצרים. הניירות שהבאתי להם היו ההוכחה הראשונה והממשית שאכן בנם נהרג. הם לא קיבלו כל גופה, או ציון קבר.

"סקופ" מרעיש. היה זה צילום של ערביה זקנה, ליד בית-המירחץ שבקירבתו נולד נהגיהמונית היהודי, בעיר העתיקה בירושלים. הקריינות סיפרה שהאשה הערבית הזקנה גידלה למעשה את הילד היהודי, כאשר התייתם מהוריו. עד כאן, כביכול, דוגמה פאתטית של "אחות עמים" שהיתה ואיננה.

אבל ההפתעה עוד חכתה לכלונה, וזה היה המישפט העובדתי, המסיים את התמונה הזאת, ולמעשה את כל הפרק: הערביה הזקנה, האומנת הערבית של יהודי שנרצח בידי ערבים, אינה אלא הסבתא של הרוצחים.

לפעמים החיים ניראים כמו סרטים שנכתב בלי דימי יון. אבל אלה העובדות. כתב ניויורק טיימס, שראה את הסרט בשלבי הכנתו, ציטט את הסיפור בעיתונו, כדוגמה מובנת וקומפאקטית לטרדיה של יחסי עמים בארץ ישראל.

איזו מטרה נועד לשרת הסרט הדוקומנטרי הזה עץ פלסטנינים?

מבחינה מסויימת, המטרה היתה להסביר לצעירים רדיי קאליים במערב-אירופה ובאלצות-הברית שלא כל עם ישראל הוא "גוש אמונים", ושישנם בארץ אנשים המורכבים מן הפחות לדבר בכאב ובהבנה על גורלם של הפלסטינים. מבחינה זאת הייתי מוכן להשכיר את "חברי המיקצועית" להסברה של מדינת ישראל, מה גם, שמד מין הסרט המקורי היה אהרון יריב, שרי-ההסברה בזמנו. שהכריז על הכרתו בקיומה של ישות פלסטנינית.

והסרט הזה פועל פועה כשהי עץ הראי-דיקאים במערב?

לא, הסרט לא הגיע מעולם אל מחוץ למחסנים המיס' תוריים של משרד-החוץ הישראלי. במילים אחרות, הוא נגנז בגניזה לא יפה.

הסיבה הפורמלית היתה לכאורה פשוטה ומובנת: אהרון יריב פרש מתפקידו, ויחד עימו פרשה ממשלת-ישראל הקודמת מכרה בלשחי בקיום כלשהו של ציבור פלסטניני. הסיבה האמיתית: מה שנודע "לעבר" על הראדיקאליים במערב הפחיד את בעלי הדעה המאמה: אנחנו רצינו להראות קצת הכרה בפלסטנינים, וקצת תיקוה, חלף השתוללות הטרור הפלסטניני. אנשי משרד-החוץ ראו, כמובן, את הסרט בצורה הפוכה, ובעצם, כפי שנאמר לי, הבינו שאני קורא לקצת הכרה ולקצת תיקוה בטרור עצמו. נגד "לוגיקה" כזאת גם הסרט הדוקומנטרי הכי-פחות-הגיוני אינו יכול לעשות דבר.

מומחים שניתחו את מערכת הבחירות האחרונה פועלים שהסרטים שהפקת עבור המפד"ל הביאו למיפלגה זו שני מנדרטים נוספים בכנסת.

האמת היא שאני מנסה להגיד לעצמי וגם לחברי הטובים, שאת סירטי-הבחירות של המפד"ל עשיתי הן משום שהיה שר רב בצידם, הן משום שהיה בכך אתגר מיקצועי. האמת היא שההתערבות של המזמן והלחץ הנפשי שבו עמדתי היו פתוחים מאלה שהיו לי בנושא למרות חוסר-הבושה שיש לי, ובהלתי מאד לגלות שבעבורי דה מיקצועית מתוכננת היטב אפשר להשיג תוצאות שכאלה.

באשר לי, אני אישית לא אתעסק יותר בזחיות-דעת מיקצועית, ולא-מעורבות כביכול, בנושאים פוליטיים. החי' לטתי לא לעסוק יותר בנושאים פוליטיים, אבל הרי אין סרט שהוא אינו סרט פוליטי, כך שעלי להיזהר.

מה הביא אותך בחודש שעבר למצריים?

מילחמת יוסי'היפורים.

במלחמה התגלגל ליד יומנו של חייל קומנדו ימי מצרי. רק קטעים ספורים ממנו ראו אור עד כה, ולכשי-

הסבתא הערבית גידלה יחוס יהודי - ונכדיה הרגו אותו מבלי לדעת מיהו...

אני ישראלי, כלומר, מישוה שבא מהצד שגרם למות בנם. ורק בסרטים דוקומנטריים מראים איך במבט ראשון האם השכולה סולחת ומבינה. בחיים זה אחרת, והרבה יותר קשה. קציני-הביטחון המצרי, שהיה נוכח בפגישה, הרגיש כאילו צורך לתת לי מעין התנצלות רשמית, והוא אמר: סלה לנו שאיננו מצליחים לשכוח במשך 20 ימים 30 שנה.

הדירה קטנטנת וחסרת ריהוט, מלבד ארגו עץ המשמש כשולחן לאורחים, וארון לסיפרייה-לימוד של הבן שנהרג. יצאתי משם לא רק בהרגשה עצובה, אלא בתחושה של אי-נוחות קשה: הנה אני חוזר לעשות סרט על חשבון צערם של אנשים אחרים. אותה הרגשה רעה היתה לי כבר לאיחאח בעבר, ובצורה הקשה ביותר, כשעשינו סרט על מישפחת שטורמן מעין-חרוד.

האם פתיחת ערוץ-טלוויזיה מיסחרי תשפר את רמתו של הסרט הדוקומנטרי הישראלי?

היתרון הכי בולט של טלוויזיה עצמאית הוא בכך שהתלות שלה מוגדרת, ניתנת לצפייה, ונמדדת בכסף — פשוטו כמשמעו. כלומר, אין זו תלות נסתרית בנותני תקציבים ממלכתיים, או בצורך להתחשב במקדייכות נסתרית. כתוצאה מכך לא תצטרך טלוויזיה עצמאית, בי דומה לטלוויזיה הממלכתית, להכין סרטים הצריכים, כביכול, לענות על שאלות השעה, או על צרכים לאומיים. היא פשוט תצטרך להכין סרטים טובים, מיקצועיים, ובעלי כוח-משיכה לצופים.

למי שחושש מ"ירידת הרמה" צריך להזכיר שאת הסידרה עולם במלחמה הפיקה תחנת הטלוויזיה המיס' חרית באנגליה, ויחד עם זאת, מי שמחפש סיפור טוב שימשך ללכת לסינמטקים, ומי שמחפש פרשנות טובה לחדשות שיקרא עיתון, או מוטב, שני עיתונים.

כיוצר סרטים אני מושכנע שפתיחה של ערוץ טלוויזיה נוסף תיטיב עם עושי הסרטים הדוקומנטריים, מבחינת איכותם, ולא מבחינת עידוד גורם התחרות.

המצרי אמר: סלח לנו שאיננו מצליחים לשכוח במשך 20 ימים - 30 שנה!

האם הסרט הדוקומנטרי הוא בעיני מסר, או שליחות?

לסרט הדוקומנטרי אין, לדעתי, מסר, או לפחות לא אותם משאות כבדים שמנסים להטיל עליו תיאורטיקנים של התיקשורת, כמו האמריקאי מרשל מקלוהן, או להבי-דיל, גבלסיים קטנים המצפים לישועות הסברתיות-תעמי-לניות מהסרט הדוקומנטרי.

האמת היא שסרט הדוקומנטרי יכול וצריך לחשוף את שיחיה-המספר, שהחדשות מתחמקות מהם.

אולי תפרט?

כאמור, כוונתי אינה להראות את מה שהראו יומני-החדשות. פתחתי סרט בצילום כימעט-שיגרת של פיצוץ בית במיורח ירושלים, שהשתייך למישפחה שכמה מבניה נתפסו כקשורים לפעילות עוינת נגד ישראל. הצילום הראשון של הסרט היה של ההריסות, ליד ההריסות, בצל עציזית ירוק ועתיק, ישבה אשה וקוננה. ניגשנו אליה עם המצלמה ועם המיקרופון, והיא בכתה על ביתה שאי-ננו עוד.

באיזה סרט מדובר?

סרט מוזמן עליידי משרד-ההסברה, בכתרת פלסטני-ניס. כלומר, לפחות בשנת 1974 הכיר משרד-ההסברה הישראלי בפלסטנינים.

אבל, אם לשוב אל הסרט: מעבר לבכי סירבה האשה לספר מדוע נהרס ביתה. התמונה השנייה, גם היא של אשה בוכה על בעלה, נהג מונית, שנעקד, פשוטו כמש-מע, למות באח המישפחה של מוניתו. שתי התמונות, כל אחת בפני עצמה, כבר נראו למעשה במהדורות החדשות של אותם ימים, וכך גם התמונה השלישית: צילום של תחנת-המוניות ברחוב בני-יהודה בירושלים, אלא שהפעם, על גבי תמונה זו, באו מישפטי-יקישור, שקישרו בין שתי הנושאים.

בניה של האשה הבוכה הראשונה הואשמו ברצח בעלה של האשה הבוכה השנייה. התמונה הרביעית היא תמונה בנאלית של ירושלים, שתיארה בלא מילים את העובדה ששתי הגשים מתגוררות באותה העיר. התמונה החמי-שית היא אולי עוד יותר בנאלית, אבל היא בעצם כעין